

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

РОСТОВСЬКА КАРИНА ВАЛЕРІЇВНА

УДК 343.35 (477)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ
АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Дніпро – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ МВС України.

Науковий консультант –

доктор юридичних наук, доцент

Мінка Тетяна Павлівна,

Університет митної справи та фінансів,

професор кафедри адміністративного та митного права.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Кузьменко Оксана Володимирівна,

Київський національний економічний

університет імені Вадима Гетьмана,

професор кафедри теорії та історії права;

доктор юридичних наук, професор

Шатрава Сергій Олександрович,

Харківський національний університет внутрішніх справ,

професор кафедри адміністративної діяльності поліції;

доктор юридичних наук, доцент

Дрозд Олексій Юрійович,

Національна академія внутрішніх справ,

начальник докторантури та аспірантури.

Захист відбудеться 24 жовтня 2019 р. о 9-00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.727.02 в Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ за адресою: 49000, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у загальній бібліотеці Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26).

Автореферат розіслано 23 вересня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.С. Березняк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сучасному етапі вітчизняного державотворення корупція залишається дуже серйозним фактором, що значною мірою стримує соціальні, економічні та політичні реформи, створює загрозу національній безпеці держави. Навіть кардинальна інституційна трансформація системи запобігання та протидії корупції не призвела до значного зниження рівня корупції в державі.

Згідно із Загальнонаціональним опитуванням населення України в усіх регіонах України, за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей, проведеним у травні 2018 року Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з соціологічною службою Центру Разумкова, 83% респондентів вважають боротьбу з корупцією в Україні неуспішною (у 2017 році – 80%), 50% – повністю провальною (у 2017 році – 46%), 9% – вбачають успішність у боротьбі з корупцією (у 2017 році – 15%) і лише 1% – оцінюють цю боротьбу як повністю успішну (у 2017 році – 2,5%). Зазначене ілюструє підвищення рівня негативних оцінок реалізації державної антикорупційної політики у 2018 році порівняно з 2017 роком.

Причини та обставини такої безрезультатної діяльності всієї системи суб'єктів запобігання та протидії корупції є складними. Їх виявленням та аналізом займаються органи публічної влади, інститути громадянського суспільства, наукові установи, міжнародні урядові та неурядові організації. Водночас усі вони констатують неефективність чинної системи запобігання та протидії корупції в Україні та вказують на недосконалість державної антикорупційної політики. Протягом усіх років незалежності в нашій державі здійснюється процес розроблення та реалізації державної антикорупційної політики, який відбувається шляхом розроблення антикорупційного законодавства, втілення антикорупційних програмних документів, прийняття різноманітних планів, стратегій та концепцій щодо їх реалізації. Однак з року в рік Україна посідає нижні позиції в міжнародних рейтингах як країна з високим рівнем корумпованості.

Отже, однією з причин незадовільного стану протидії корупції є неефективна державна антикорупційна політика. І це не випадково, адже сьогодні в нашій державі відсутня сучасна системна доктрина антикорупційної політики, що враховує умови та причини корупції, всі ризики та особливості, пов'язані з корупцією, притаманною саме для України. Відсутній належним чином врегульований та прозорий механізм вироблення державної антикорупційної політики, наслідком чого є той факт, що, починаючи з 2018 року в Україні відсутній комплексний документ загальнодержавного рівня (Антикорупційна стратегія), який має визначати засади державної антикорупційної політики.

Ретроспективний та позитивний аналізи антикорупційного законодавства України демонструють, що його системною проблемою є відсутність ефективного механізму формування напрямів державної антикорупційної політики, її цілей, завдань, заходів, гарантій реалізації, що призводить до термінологічної неузгодженості понять антикорупційного законодавства, відсутності наукової обґрунтованості її заходів, невизначеності повноважень суб'єктів антикорупційної діяльності, неефективності форм та методів їх діяльності тощо.

Ефективність розроблення та реалізації державної антикорупційної політики напряму залежить від наукового, аналітичного та експертного забезпечення її заходів, тобто від постійного та системного наукового її супроводу. Наукова спільнота підготувала середовище для конкретизації, систематизації й упорядкування основних елементів антикорупційної політики, процесу її розробки, прийняття та реалізації, напрацювала комплекс пропозицій з їх законодавчого закріплення.

Слід відзначити результати наукової роботи у цій сфері науковців, які досліджували корупцію як соціальний, політичний та філософський феномен, умови виникнення та причини поширення її в Україні, її системний характер та негативний вплив на розвиток економіки та громадянського суспільства, зокрема: Л.А. Андрущенко, Л.В. Білинської, Г.С. Буряк, Є.В. Вдовиченко, А.В. Волошенко, В.В. Деріга, О.В. Дручек, Я.А. Гончарука, В.Д. Гвоздецького, М.М. Кінаша, М.І. Копитко, Ю.Ф. Лавренюка, Є.В. Невмержицького, Ю.А. Шайхалієвої та ін.

Міжнародний досвід боротьби з проявами корупції висвітлюється у публікаціях таких науковців, як А.Т. Альфа-Фаїз, М.А. Гілевська, Т.В. Ільєнок, М. Хонг, О.О. Макухін, Р.В. Мукоїда, І.С. Нуруллаєв, В.М. Соловйов, Н.В. Пронюк та ін.

Механізм попередження корупції в органах публічної влади досліджували такі вчені, як Л.М. Белкін, В.В. Бавін, С.С. Баранов, Є.А. Бовкун, Ю.В. Дмитрієв, О.І. Добровільський, О.П. Западинчук, І.В. Коруля, В.Г. Козленко, С.С. Серьогін, О.В. Скочиляс-Павлів, В.М. Пасичник, В.В. Побережний, А.С. Петрова, А.О. Яфонкін та ін. Адміністративно-правові та управлінські аспекти протидії корупції в Україні вивчалися В.Б. Авер'яновим, С.М. Алфьоровим, О.М. Бандуркою, В.Т. Білоусом, І.П. Голосніченком, В.С. Гуславським, В.Л. Грохольським, Є.В. Глушком, В.А. Завгороднім, Д.Г.Забродою, Р.А.Калюжним, В.І. Литвиненком, О.В. Негодченком, О.П. Рябченко, С.Г. Стеценком, О.В. Терещуком, О.В. Турчаком, І.І. Яцківим та ін.

Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення досліджувалася такими вченими, як І.Я. Дьомін, О.З. Жолвнір, В.І. Іванюк, О.О. Оніщук, О.Є. Панфілов та інші; механізми запобігання корупції адміністративно-правовими засобами досліджували С.М. Алфьоров,

О.М. Бандурка, Є.В. Глушко, З.С. Гладун, К.А. Бабенко, С.С. Єсімов, О.М. Литвак, Є.Б. Коліушко, С.Ж. Лазаренко, В.В. Плиска, О.В. Терещук, Р.М. Турчак, Т.В. Хабарова та інші.

Безпосередньо адміністративно-правові та управлінські проблеми державної антикорупційної політики розглядалися в роботах В.О. Веклича, І.В. Валюшко, В.А. Дем'янчука, С.А. Задорожного, Д.Г. Заброди, С.М. Клімової, Ю.В. Ковбасюка, Т.В. Ковальнової, В.І. Литвиненка, В.Л. Федоренка.

Серед останніх наукових досліджень антикорупційної політики слід зазначити роботи О.Д. Берези, В.О. Веклича, В.А. Дем'янчука, М.В. Романова. Одним із перших комплексних монографічних досліджень державної антикорупційної політики стала робота О.Д. Берези на тему «Державна антикорупційна політика: сутність та особливості реалізації в постіндустріальному суспільстві», в якій автор розкрив сутність, мету, принципи антикорупційної політики в постіндустріальному суспільстві, класифікував її моделі, визначив їх специфіку, проаналізував проблеми реалізації антикорупційної політики та запропонував напрями їх вирішення. Дисертаційна робота В.О. Веклич була присвячена адміністративно-правовим засадам публічної політики щодо запобігання і боротьби з корупцією та їх реалізації. Дисертаційне дослідження В.А. Дем'янчука на тему «Адміністративно-правові засади реалізації антикорупційної політики в Україні» присвячено розробленню цілісної теоретико-прикладної концепції розвитку та вдосконалення адміністративно-правових засад реалізації антикорупційної політики в Україні. Однією з останніх робіт, присвячених дослідженню антикорупційної політики, є робота А.М. Новака «Теоретико-методологічні засади формування та реалізації національної антикорупційної політики». У своїй дисертації А.М. Новак проаналізував теоретико-методологічні засади державного управління формування та реалізації національної антикорупційної політики як напряму реформ в системі публічної влади.

Водночас слід зауважити, що, незважаючи на підвищену увагу науковців до проблем державної антикорупційної політики, не всі проблематичні питання знайшли належне висвітлення в юридичній літературі. Деякі з них залишилися поза увагою вчених або досліджені фрагментарно, інші є застарілими та не відповідають сучасним суспільно-політичним реаліям.

Результати попередніх досліджень у цій сфері обумовили високий рівень наукової розробленості проблем державної антикорупційної політики в Україні, визначили концептуальні засади наукового її супроводу та найефективніші методи її наукового пізнання. Однак, незважаючи на наукову цінність досліджень, які було здійснено згаданими науковцями, до цього часу залишається відсутнім комплексне наукове дослідження адміністративно-правових основ державної антикорупційної політики в Україні з урахуванням сучасного стану розвитку держави, політико-правових та соціально-

економічних реформ, що відбуваються в нашій державі. Постановка і концептуальне висвітлення обраної теми дослідження обумовлено новими викликами сучасного українського суспільства,

З огляду на викладені обставини стає очевидною актуальність обраної теми дослідження.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано у межах Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук на 2014-2018 рр., затверджених Постановою Президії НАН України від 20 грудня 2013 р. № 179 (п. 3.4.2.5), Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016-2020 рр., затвердженої Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03 березня 2016 р., загальноуніверситетської наукової теми Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ «Теоретико-методологічні та прикладні проблеми державотворення та правотворення в Україні» (державний реєстраційний номер 0118U100436).

Проблематика дисертації пов'язана з основними положеннями указів Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна–2020» від 12 січня 2015 р. № 5/2015, «Про Стратегію національної безпеки України» від 26 травня 2015 р. № 287/2015.

Мета і задачі дослідження. *Мета* дисертаційної роботи полягає у тому, щоб на основі комплексного аналізу наявних наукових та нормативних джерел визначити сутність адміністративно-правових основ антикорупційної політики в Україні і практики його застосування.

Для досягнення вказаної мети в дисертаційній роботі поставлено й вирішено такі основні *задачі*:

- розкрити концептуальні засади наукового супроводу державної антикорупційної політики;
- з'ясувати ступінь наукової розробленості проблеми державної антикорупційної політики в Україні;
- окреслити стан методологічного забезпечення дослідження державної антикорупційної політики;
- охарактеризувати державну антикорупційну політику як адміністративно-правову категорію;
- сформулювати авторське поняття державної антикорупційної політики та висвітлити її стратегічну мету;
- визначити завдання та пріоритетні напрями державної антикорупційної політики;
- охарактеризувати принципи державної антикорупційної політики;
- розкрити сутність адміністративно-правових гарантій забезпечення державної антикорупційної політики;

– сформулювати авторське поняття адміністративно-правового статусу суб'єктів державної антикорупційної політики в Україні та здійснити їх класифікацію;

– розкрити зміст компетенції суб'єктів державної антикорупційної політики;

– охарактеризувати особливості взаємодії суб'єктів розроблення та реалізації державної антикорупційної політики;

– з'ясувати сутність взаємодії суб'єктів державної антикорупційної політики з громадськістю щодо її формування і реалізації;

– розкрити поняття та складові елементи адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної антикорупційної політики в Україні;

– здійснити науковий аналіз нормативної складової адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної антикорупційної політики;

– розкрити зміст та особливості адміністративних процедур формування державної антикорупційної політики в Україні;

– висвітлити зміст інформаційно-аналітичної складової адміністративно-правового механізму державної антикорупційної політики.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що пов'язані з формуванням та реалізацією державної антикорупційної політики в Україні.

Предметом дослідження є адміністративно-правові основи державної антикорупційної політики в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження стали сучасні загальні та спеціальні методи наукового пізнання, системне застосування яких забезпечило розв'язання сформульованих задач і досягнення мети дисертаційної роботи. Основним загальнонауковим методом у роботі є *діалектичний*, за допомогою якого досліджено генезу наукової думки щодо формулювання та визначення ознак таких категорій, як «державна антикорупційна політика», «стратегічна мета державної антикорупційної політики», «завдання державної антикорупційної політики», «принципи державної антикорупційної політики», «адміністративно-правові гарантії забезпечення державної антикорупційної політики», «адміністративно-правовий статус суб'єктів антикорупційної політики», «пріоритетні напрями державної антикорупційної політики», з'ясовано якісні зміни, що відбувалися в розумінні цих понять, і зміст елементів адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної антикорупційної політики в Україні (підрозділи 1.4, 2.1-2.4, 3.1, 4.1-4.4). Для розкриття генези уявлень про державну антикорупційну політику як адміністративно-правову категорію, завдань, цілей, пріоритетних напрямів та гарантій її забезпечення, а також тих змін, які відбувалися у нормативному врегулюванні цієї сфери, характеристики перспектив удосконалення нормативного врегулювання

антикорупційної стратегії, визначення ступеня наукової розробленості проблеми державної антикорупційної політики в Україні, модернізації системи суб'єктів її формування та реалізації, а також змісту їх адміністративно-правового статусу, адміністративних процедур розроблення державної антикорупційної політики, системи її інформаційно-аналітичного забезпечення використано *історико-правовий метод* (підрозділи 1.1-1.4, 2.1-2.4, 3.1- 3.4, 4.3, 4.4). *Логіко-юридичний метод* застосовано для формулювання базових дефініцій дисертації (підрозділи 1.1-1.4, 2.1-2.4, 3.1-3.4, 4.1-4.4). Із застосуванням *статистичного методу* виявлено основні тенденції та недоліки процесу взаємодії і діяльності суб'єктів розроблення та реалізації державної антикорупційної політики, залучення громадськості до формування та реалізації державної антикорупційної політики, реалізації складові елементів адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної антикорупційної політики (підрозділи 3.2-3.4, 4,1, 4.3, 4.4). *Метод системного аналізу* використано для визначення характерних ознак антикорупційної політики як адміністративно-правової категорії, системи її завдань, пріоритетних напрямів, принципів, гарантій, елементів адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної антикорупційної політики (підрозділи 1.4., 2.1-2.4, 4.1, 4.2, 4.4). *Методи моделювання, аналізу та синтезу* застосовано для розроблення перспективних напрямів подальшого вдосконалення нормативного врегулювання адміністративно-правових основ державної антикорупційної політики в Україні (2.1-2.4, 4.1-4.4).

Нормативну основу роботи становлять: Конституція України, нормативно-правові акти Верховної Ради України, акти Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативні акти центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також міжнародні нормативно-правові акти, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Емпіричну базу складають результати соціологічних досліджень, проведені вітчизняними та іноземними організаціями, рішення судів у сфері протидії корупції, що містяться в Єдиному реєстрі судових рішень України, статистичні дані Державної служби статистики України, відомості на офіційних веб-сайтах суб'єктів публічної адміністрації, правова публіцистика.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є одним з перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексних наукових досліджень, присвячених визначенню адміністративно-правових основ державної антикорупційної політики. У результаті проведеного дослідження сформульовано нові наукові положення і висновки, запропоновані особисто здобувачем, зокрема:

уперше:

– сформульовано комплекс базових науково-теоретичних і концептуальних положень державної антикорупційної політики, змістом яких запропоновано категоріально-понятійний апарат окремих складових державної

антикорупційної політики; обґрунтовано нормативно-правові засади діяльності публічної влади з вироблення основ державної антикорупційної політики та забезпечення публічного управління з її реалізації; визначено цілі, завдання, принципи та пріоритетні напрями державної антикорупційної політики на сучасному етапі; запропоновано нову модель адміністративно-правового механізму вироблення державної антикорупційної політики; обґрунтовано методологічні засади комплексної оцінки ефективності державної антикорупційної політики;

– обґрунтовано, що комплексний механізм вироблення державної антикорупційної політики базується на поєднанні політичного, організаційно-правового, інституціонального, інструментального механізмів, які складаються з сукупності принципів, засобів, методів та адміністративних процедур розроблення державної антикорупційної політики, комплексне використання яких дозволяє забезпечити вироблення науково обґрунтованої та об'єктивної державної антикорупційної політики, забезпечити впровадження у життя її заходів, здійснювати ефективну взаємодію уповноважених органів публічної влади на всіх етапах, моніторинг та оцінку політики. Досягнення мети державної антикорупційної політики та успішна реалізація її заходів на пряму залежить від того, як всі складові механізму буде задіяно та реалізовано;

– з метою підвищення ефективності публічного управління у сфері реалізації державної антикорупційної політики запропоновано концептуальні складові удосконалення організаційно-правового та інформаційно-аналітичного забезпечення механізму реалізації державної антикорупційної політики з розмежуванням його рівнів, інституціональних та функціональних елементів, з урахуванням основних чинників впливу на ефективність його функціонування та розвитку, що дозволило запропонувати шляхи підвищення ефективності реалізації запланованих заходів політики;

– здійснено спеціальне дослідження суб'єктів вироблення державної антикорупційної політики з точки зору галузі адміністративного права і визначено зміст їх компетенції і діяльності у процесі її розроблення та реалізації;

– запропоновано модель механізму взаємодії публічної влади з вироблення засад державної антикорупційної політики, систематизовано за напрямками участі у процесі розроблення заходів державної антикорупційної політики їх повноваження та запропоновано шляхи удосконалення відповідної діяльності;

– визначено напрями вдосконалення повноважень Національного агентства запобігання корупції щодо: 1) формування заходів державної антикорупційної політики; 2) організації взаємодії та координації діяльності між уповноваженими суб'єктами під час вироблення державної антикорупційної політики та її реалізації; 3) інформаційно-аналітичного забезпечення державної антикорупційної політики;

удосконалено:

– зміст теоретичних понять «державна антикорупційна політика», «мета державної антикорупційної політики», «принципи державної антикорупційної політики», «адміністративно-правові гарантії державної антикорупційної політики», «взаємодія суб'єктів формування державної антикорупційної політики», «адміністративно-правовий механізм державної антикорупційної політики» та інших;

– теоретичні положення щодо видів наукового супроводу державної антикорупційної політики, до яких віднесено: консультування; прогнозування; проведення експертизи; проведення соціологічних досліджень; підготовка проектів рішень, аналітичних звітів тощо, а також підготовка стратегічних документів (державної антикорупційної політики);

– теоретичні підходи щодо систематизації адміністративних процедур розроблення державної антикорупційної політики, які поділяються на: 1) адміністративні процедури розроблення загальнодержавної антикорупційної політики; 2) адміністративні процедури розроблення антикорупційних програм; 3) адміністративні процедури розроблення антикорупційних програм юридичних осіб (корпоративна антикорупційна політика);

– наукові уявлення про зміст стратегічного планування державної антикорупційної політики, з визначенням його як функції публічного управління, змістом якої є обрання пріоритетів, визначення з урахуванням наявних ресурсів цілей та напрямів розвитку, розроблення та виконання взаємозв'язаних завдань і заходів, спрямованих на успішне досягнення поставленої мети, закріплення існуючих позитивних результатів та визначення подальших перспектив їх покращення;

– підходи до систематизації принципів державної антикорупційної політики, які групувано за такими критеріями: а) за ступенем загальності (загальні та спеціальні); б) за сферою правового регулювання (формування, реалізація, протидія, запобігання корупції); в) за юридичною силою нормативно-правового акта, в якому вони закріплені (міжнародно-правові документи, закони, підзаконні та адміністративні акти); д) за змістом засад здійснення (формування або реалізації антикорупційної політики);

– підходи до концептуального розуміння того, що одного знання про принципи державної антикорупційної політики є недостатньо, потрібно бажання та вміння їх застосовувати суб'єктами антикорупційної діяльності, у зв'язку з чим принципи державної антикорупційної повинні відповідати таким вимогам: бути чітко та лаконічно сформульованими; закріпленними у нормах державної антикорупційної політики; мати чітко окреслену сферу дії і назвою вказувати на сферу поширеності; бути взаємопов'язаними і узгодженими між собою; відображати об'єктивно необхідні закономірності, відносини державної антикорупційної політики, тобто мати загальний характер; відображати особливості державної антикорупційної політики, визначати її

відмінності від інших видів державної діяльності;

дістали подальшого розвитку:

– підходи щодо систематизації наукових праць вчених, предметом дослідження яких були питання антикорупційної політики, через виокремлення таких груп: першу групу складають праці тих вчених, які досліджували загальні детермінанти та ознаки корупції як явища; у другій групі зосереджено роботи, присвячені діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, правоохоронних і судових органів з протидії корупції; третя група вчених присвятила свої праці засадам протидії та боротьби з корупцією, застосуванню заходів відповідальності за неї; четверта група об'єднує дослідження правової антикорупційної політики держави, а саме проблеми її формування та реалізації;

– визначення етапів становлення вітчизняного законодавства, що визначає адміністративно-правові основи державної антикорупційної політики з урахуванням актуальних проектів нормативно-правових актів у цій сфері;

– визначення сутності ознак стратегії державної антикорупційної політики, до яких віднесено: 1) універсальний характер, що розкривається через можливість її застосування в будь-яких ситуаціях, незалежно від зміни зовнішніх умов; 2) стабільність, що проявляється можливістю її корегування тільки при внутрішніх змінах та проводиться на розсуд суб'єктів публічного управління; 3) є першорядним орієнтиром складання стратегічного плану реалізації державної антикорупційної політики;

– наукові підходи до класифікації повноважень суб'єктів формування державної антикорупційної політики за напрямом їх діяльності шляхом виокремлення таких груп: 1) компетенція щодо формування державної антикорупційної політики; 2) компетенція щодо реалізації державної антикорупційної політики; 3) компетенція щодо здійснення моніторингу за формуванням заходів державної антикорупційної політики та її виконанням;

– науково обґрунтовані підходи щодо форм взаємодії інститутів громадянського суспільства з публічною владою у процесі формування та реалізації державної антикорупційної політики; досліджено їх роль та значення, визначено напрями удосконалення такої взаємодії.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною, завершеною науковою працею. Наукові положення, висновки і пропозиції, що виносяться на захист, сформульовані автором на підставі самостійно проведених досліджень.

У науковій статті «Міжнародний досвід боротьби з корупцією в правоохоронних органах», підготовленій спільно з Н.В. Гришиною, автором особисто здійснено аналіз законодавства щодо запобігання корупції таких країн, як Італія, Франція, Угорщина, Словаччина, Німеччина.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес та можуть бути

використані у:

– *законодавчій діяльності* – під час удосконалення законодавства, що визначає адміністративно-правові основи державної антикорупційної політики в Україні (довідка Науково-дослідного інституту публічного права від 13 листопада 2018 року);

– *практичній діяльності* – для вдосконалення діяльності уповноважених суб'єктів розроблення та реалізації державної антикорупційної політики;

– *освітній діяльності* – під час викладання студентам вищих навчальних закладів дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративна відповідальність», «Корупція: протидія та відповідальність», у ході підготовки підрозділів підручників і навчальних посібників із відповідних навчальних дисциплін, а також статей і наукових повідомлень (довідка Науково-дослідного інституту публічного права від 15 листопада 2017 року, акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права від 25 квітня 2017 року);

– *науково-дослідній сфері* – для подальших наукових досліджень із відповідної тематики (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права від 10 жовтня 2018 року).

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження, його основні висновки й рекомендації оприлюднені на науково-практичних конференціях, семінарах та круглих столах, а саме: «Актуальні проблеми адміністративного права та адміністративного процесу в Україні» (Дніпропетровськ, 29 травня 2015 р.), «Стан та перспективи розвитку адміністративного права та процесу» (Одеса, 09-10 жовтня 2015 р.), «Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування» (Дніпро, 9 грудня 2016 р.), «Від громадянського суспільства – до правової держави» (Харків, 27 квітня 2017 р.), «Теорія і практика протидії злочинності у сучасних умовах» (Львів, 10 листопада 2017 р.), «Круглий стіл, присвячений 69-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини» (Київ, 11 грудня 2017 р.), «Актуальні питання адміністративного права та процесу» (Кривий Ріг, 1 грудня 2017 р.), «Актуальні проблеми правових наук в євроінтеграційному вимірі» (Харків, 14-15 грудня 2018 р.), «Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини» (Запоріжжя, 14 грудня 2018 р.), «Захист прав людини: національний та міжнародно-правовий вимір» (Харків, 20 квітня 2018 р.), «Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування» (Дніпро, 22 лютого 2019 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації викладено у тридцяти шести наукових публікаціях, серед яких монографія, двадцять чотири наукові статті (чотири з них у наукових періодичних виданнях інших держав), опубліковані у наукових (електронних) фахових виданнях України, та одинадцять тез доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається з основної частини (вступу, чотирьох розділів, які містять шістнадцять підрозділів, висновків), списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 482 сторінки, у тому числі основного тексту – 406 сторінок. Список використаних джерел налічує 410 найменувань і займає 40 сторінок, додатки викладено на 10-и сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначаються її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, мета і задачі, об'єкт і предмет, методи дослідження, розкривається наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, наводяться відомості про апробацію результатів і публікації.

Розділ 1 «Теоретико-правові основи державної антикорупційної політики в Україні» складається з чотирьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Концептуальні засади наукового супроводу державної антикорупційної політики»* розглядаються нормативно-правові акти, результати наукових досліджень, методичні розробки вітчизняних, іноземних, міжнародних урядових та неурядових організацій, що визначають концептуальні засади наукового супроводу державної антикорупційної політики.

З'ясовано, що сьогодні залишається актуальним питання наукового супроводу державної антикорупційної політики під час як її розроблення, так і реалізації. Обґрунтовано, що ефективність розроблення та реалізації державної антикорупційної політики напряму залежить від наукового, аналітичного та експертного забезпечення її заходів, тобто від постійного і системного наукового її супроводу. Визначено зміст та поняття наукового супроводу державної антикорупційної політики.

Окреслено такі напрями наукового супроводу державної антикорупційної політики: системне та комплексне проведення наукових досліджень з проблем протидії корупції, постійне розроблення прогнозів та пропозицій, наукових методик та рекомендацій з подальшим впровадженням їх у практичну діяльність антикорупційних органів, в антикорупційне законодавство; науковий аналіз ефективності форм та засобів антикорупційної політики, ефективності діяльності суб'єктів її реалізації; дослідження і моніторинг стану виконання антикорупційної політики.

Запропоновано видами наукового супроводу державної антикорупційної політики вважати: консультування; прогнозування; проведення експертизи; проведення соціологічних досліджень; підготовку проектів рішень, аналітичних звітів тощо, а також підготовку стратегічних документів

(державної антикорупційної політики).

Визначено, що сьогодні принципово важливим є сформувати сучасну інфраструктуру науково-експертної та аналітичної діяльності, яка повинна включати тісну співпрацю Національного агентства запобігання корупції та недержавних інституцій, представників наукової спільноти з питань підготовки та реалізації державної антикорупційної політики.

Зазначено про необхідність формування професійного співтовариства аналітиків та науковців (експертне середовище), які мають здійснювати наукові та аналітичні дослідження проблем протидії корупції.

У підрозділі 1.2 «*Ступінь наукової розробленості проблеми державної антикорупційної політики в Україні*» розглянуто концепції, поняття, підходи до розуміння державної антикорупційної політики, її ознак, особливостей, процесу формування та реалізації, що висвітлювались у роботах вітчизняних та іноземних науковців.

З'ясовано, що проблема формування та реалізації державної антикорупційної політики в науковій літературі розглядається рідко, частіше науковці присвячують свої праці проблемам протидії корупції, запобігання їй, вивченню стану.

Систематизація наукових досліджень у тому чи іншому обсязі є одним з методів, яким користуються вчені для визначення стану розробки проблеми у галузі протидії корупції, встановлення власної позиції та методології висвітлення теоретичних і прикладних аспектів подолання цього негативного явища. Крім того, здійснення наукового аналізу відбувається з метою формування науково обґрунтованих пропозицій, спрямованих на удосконалення чинного законодавства, тлумачення вже існуючих його положень.

У наукових роботах містяться положення адміністративно-правової доктрини протидії корупції. Зокрема, ними визначено роль адміністративного права у контексті реформування публічної влади на сучасному етапі розвитку українського суспільства, забезпечення прав і свобод громадян; встановлено вплив корупції на суспільні відносини у сфері публічної служби; висвітлено питання застосування заходів адміністративного примусу у виявленні та припиненні адміністративних корупційних правопорушень; сформульовано засади діяльності публічної адміністрації у протидії корупції; розкрито питання участі інститутів громадянського суспільства у заходах боротьби з корупцією; висвітлено питання взаємодії громадськості з органами публічної влади щодо запобігання корупції та інші. Проте питання адміністративно-правових основ державної антикорупційної політики комплексно не досліджувалися.

Проведене вивчення окремих наукових праць з антикорупційної проблематики дозволило виявити тенденції у напрямках наукового пошуку, встановити стан наукового забезпечення протидії корупції.

У підрозділі 1.3 «Стан методологічного забезпечення дослідження державної антикорупційної політики» проаналізовано зміст, поняття та складові методології дослідження адміністративно-правових основ державної антикорупційної політики. Розкрито наукові підходи до тлумачення понять «методологія» та «метод». Визначено методологію дослідження як багатогранне поняття, що вміщує в собі світоглядне вчення, завдяки якому здійснюється пізнання державної антикорупційної політики, а також конкретні методи дослідження, завдяки яким вирішуються дослідницькі завдання щодо розроблення цілісної теоретико-прикладної концепції державної антикорупційної політики та визначенням її сутності, розвитку та удосконалення адміністративно-правового регулювання.

Обґрунтовано обрання методологічної основи дослідження, що відбувалося шляхом: вивчення наукових надбань дослідників, які застосовували загальнонаукову методологію для вивчення проблем тієї чи іншої галузі права; аналізу наукових надбань науковців, які, використовуючи ті чи інші методи наукового пізнання, дослідили проблематику протидії корупції адміністративно-правовими засобами; узагальнення праць науковців, які безпосередньо досліджували державну антикорупційну політику.

Висвітлено підходи до визначення елементів методології, систематизації методів, охарактеризовано окремі методи дослідження, що найчастіше використовувались науковцями у сфері вивчення питань державної антикорупційної політики. Обґрунтовано використання таких методів наукового дослідження адміністративно-правових основ антикорупційної політики: діалектичний, формально-логічний, історичний, системно-структурний, порівняльно-правовий, системний аналіз, метод альтернатив.

Завдяки обраній методології дослідження було отримано науково обґрунтовані висновки та результати дисертації, викладено авторське бачення теоретико-прикладної концепції державної антикорупційної політики, шляхів її подальшого розвитку та удосконалення адміністративно-правових засад її забезпечення та регулювання.

У підрозділі 1.4 «Державна антикорупційна політика як адміністративно-правова категорія» розглянуто наукові підходи та нормативно-правові визначення поняття «політика», її характерні ознаки та види. Було виявлено, що ознаками державної політики є такі: 1) це послідовність рішень, система цілеспрямованих заходів; 2) спрямована на досягнення й реалізацію загальнозначущих цілей, тобто має цілеспрямований характер; 3) її метою є вирішення суспільних проблем та знаходження консенсусу, необхідного для стабільності суспільства; 4) виробляється та реалізується при взаємодії багатьох агентів і організацій та встановленні складних взаємозв'язків між ними; 5) передбачає вплив на певні групи суб'єктів; 6) забезпечується законним примусом.

Проаналізовано зміст та елементи поняття «адміністративно-правова

категорія», з'ясовано його основні критерії. Досліджено наукові концепції змісту поняття «державна антикорупційна політика» як адміністративно-правової категорії. З'ясовано, що при формулюванні поняття державної антикорупційної політики науковці використовували визначають її як: різносторонню діяльність органів публічної влади; явище мультифункціональне, ідеологічне, багатовекторне; політико-правову модель; сукупність засобів та форм і методів діяльності; розробку та здійснення різноманітних заходів, стратегій, тактик.

Доведено, що державна антикорупційна політика визначає стратегію та ідеологію антикорупційної діяльності держави у таких напрямках: 1) протидія корупції кримінально-правовими та адміністративно-правовими засобами; 2) визначення комплексу заходів організаційно-правового, політичного, економічного, профілактичного, ідеологічного, виховного змісту, які спрямовані на усунення соціально-економічного та політичного підґрунтя корупції.

Обґрунтовано, що формування та реалізація ефективної державної антикорупційної політики вимагають, з одного боку, законодавчого, інституційного, організаційного, матеріально-технічного, інформаційного, фінансово-економічного, кадрового тощо забезпечення та супроводу, з іншого – врахування різноманітних чинників – політичного, історичного, ментального, культурного, поведінкового тощо. Між державною антикорупційною політикою та антикорупційною діяльністю публічної адміністрації існує взаємозв'язок, який проявляється у взаємодоповнюваності та взаємодії цих категорій, адже публічна адміністрація являється суб'єктом як формування, так і реалізації державної антикорупційної політики.

Розділ 2 «Основні змістовні характеристики державної антикорупційної політики в Україні» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Поняття та стратегічна мета державної антикорупційної політики» висвітлено наукові підходи до понять «мета», «ціль», «стратегія», «стратегічне планування», «стратегічний план» у контексті державної антикорупційної політики.

Доведено, що мета виражає прагнення до конкретного кінцевого стану й допомагає вибудувати деяку послідовність у роботі, здійснити аналіз результату; для неї характерними є конкретність кінцевого результату, що задовольняє потреби суб'єкта. Мета – це глобальне прагнення, досягнення якого потребує дійсно багато часу, натомість ціль можна вважати складовою мети, яка має чітко визначені часові рамки та множинну форму, на відміну від мети. Проте з'ясовано, що, з урахуванням особливостей державної антикорупційної політики, має місце множинність напрямів діяльності, кожен з яких має свою ціль.

Доведено, що сучасний стан правового визначення стратегічної мети антикорупційної політики свідчить про відсутність стрункої системи

стратегічних цілей, наразі відбувається формування та упорядкування методики виявлення, обґрунтування та нормативного визначення такої системи стратегічних цілей. З'ясовано, що тільки декілька вітчизняних нормативно-правових актів визначали мету державної антикорупційної політики на різних етапах формування відповідної вітчизняної доктрини.

Визначено, що процес формування та корегування стратегічної мети державної антикорупційної політики є частиною державного стратегічного планування. Встановлено, що законодавець не має сталого уявлення про юридичну форму вираження змісту стратегічної мети, оскільки використовує повтор назви напряму політики та стратегічної мети за цим напрямом. Узагальнено, що для опису змісту стратегічної мети він використовує такі терміни, як: забезпечення належних гарантій захисту та наявності правових засобів, створення ефективної системи, створення умов для попередження, забезпечення права, забезпечення встановлених стандартів.

Запропоновано внести зміни до Закону України «Про запобігання корупції» з метою нормативного закріплення поняття «стратегічна мета державної антикорупційної політики», визначення її змісту та системи цілей державної антикорупційної політики.

У підрозділі 2.2 «Завдання та пріоритетні напрями державної антикорупційної політики» розглянуто зміст понять та види завдань і пріоритетних напрямів державної антикорупційної політики на підставі аналізу відповідних нормативно-правових джерел та результатів досліджень вчених.

З'ясовано, що серед науковців простежуються досить різні погляди на поняття та види завдань і пріоритетних напрямів державної антикорупційної політики. В основному ці концепції повторюють та коментують положення антикорупційного законодавства.

Виявлено, що вітчизняні нормативно-правові акти не визначають окремо поняття завдання та пріоритетні напрями державної антикорупційної політики. Ще більш негативно на процеси формування та реалізації державної антикорупційної політики впливає відсутність нормативно-визначених переліків цих її елементів.

Визначено коло пріоритетних напрямів державної антикорупційної політики, зокрема: 1) попередження корупції в усіх структурах, установах, організаціях на всіх стадіях та етапах їх функціонування; 2) удосконалення системи використання державного майна та бюджетних коштів; 3) активізація діяльності державних органів щодо виявлення, розслідування, розгляду фактів корупційних діянь, притягнення винних у їх вчиненні до відповідальності; 4) контроль і нагляд за виконанням законів у сфері боротьби з корупцією; 5) запобігання соціальним передумовам корупції та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню корупційних діянь; 6) послідовна демократизація всіх сфер суспільного життя, розвиток громадянської

свідомості та активності у загальному контексті побудови демократичної держави; 7) зменшення адміністративного тиску на підприємців, запобігання тінізації економіки; 8) зниження рівня корупції у приватному секторі; 9) забезпечення ефективної діяльності антикорупційних органів та їх взаємодії; 10) зниження рівня корупції в зонах підвищеного корупційного ризику, зокрема правоохоронній, медичній, земельній, освітній, податковій, митній сферах, у сферах державних закупівель та державної служби; 11) поліпшення умов доступу фізичних, юридичних осіб та об'єднань громадян без статусу юридичної особи до інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування; 12) застосування інноваційних технологій, що підвищують об'єктивність та забезпечують прозорість прийняття органами державної влади рішень, у тому числі прискорення впровадження системи електронного документообігу та електронного цифрового підпису в органах державної влади.

У підрозділі 2.3 «Принципи державної антикорупційної політики» з урахуванням чинного законодавства України та проектів нормативно-правових актів у сфері державного стратегічного планування досліджено поняття, види та систему принципів антикорупційної політики, враховано весь спектр засад, на яких базується формування державної політики у сфері протидії корупції. Виявлено, що чинне законодавство не містить принципи державної антикорупційної політики, а науковці не одностайні у визначенні їх системи та змісту.

На підставі узагальнення результатів наукових досліджень у цій сфері доведено, що принципи державної антикорупційної політики представляють собою систему, що включає загальні принципи державної антикорупційної політики та принципи суб'єктів її формування та реалізації. Ці принципи між собою перебувають у взаємозв'язку, але мають різну направленість у трактуванні напрямів діяльності.

Обґрунтовано, що принципи державної антикорупційної політики – це закладені законодавцем у норми права основні засади, теоретичні ідеї та загальні положення державної антикорупційної політики, вони визначають її сутність та використовуються у практичній прощені суб'єктами антикорупційної діяльності. Одного знання про принципи державної антикорупційної політики недостатньо, потрібно бажання та вміння їх застосовувати суб'єктами антикорупційної діяльності, адже вони сприяють ефективній реалізації правових норм, які закладені в основу державної антикорупційної політики, являють собою загальні положення, на яких повинна ґрунтуватися діяльність суб'єктів її формування та реалізації.

Зроблено висновок, що з урахуванням напрацьованих рекомендацій необхідно створити ефективний механізм розробки, модернізації та реалізації системи базових принципів державної антикорупційної політики, який слід закріпити у нормах антикорупційного законодавства.

У підрозділі 2.4 «Адміністративно-правові гарантії забезпечення державної антикорупційної політики» ґрунтовно досліджені питання визначення змісту, поняття, ознак, особливостей таких категорій, як «гарантії», «правові гарантії», «адміністративно-правові гарантії», та сформульовано концептуальні засади адміністративно-правових гарантій забезпечення державної антикорупційної політики.

Доведено, що універсальний характер терміна «гарантія» дозволяє задовольнити потреби юридичної науки за різними галузями та дозволяє виокремити елементи правових конструкцій, механізмів, процесів, що виконують завдання, пов'язані із: 1) забезпеченням ефективного їх функціонування; 2) створенням та підтриманням умов досягнення успіху застосування правових конструкцій, механізмів, процесів, тобто досягнення поставлених цілей, бажаного результату; 3) охороною цілісності, якості та призначення правових конструкцій, механізмів, процесів від реалізації факторів ризику. З урахуванням цього кожна галузь правової науки використовує категорію «гарантії», які наповнюються власним оригінальним змістом без втрати їх первинного змісту.

З'ясовано, що, попри важливе значення, питання систематизації адміністративно-правових гарантій забезпечення державної антикорупційної політики сьогодні в чинному вітчизняному законодавстві та у спеціальній літературі належно не висвітлено. Доведено, що недостатнє розроблення поняття, ознак та видів адміністративно-правових гарантій забезпечення державної антикорупційної політики в теорії негативно позначається на законотворчому процесі, зумовлює прийняття невважених і суперечливих актів у сфері державної антикорупційної політики.

З'ясовано, що за своїм змістом гарантії антикорупційної діяльності дуже різняться як за цілями, призначенням, формою вираження, механізмом реалізації, так і за іншими критеріями. Однак єдиним, що їх об'єднує в єдину цілісну внутрішньо узгоджену систему, є їхня мета – забезпечення реалізації державної антикорупційної політики.

Розділ 3 «Адміністративно-правовий статус суб'єктів державної антикорупційної політики в Україні» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Поняття адміністративно-правового статусу суб'єктів державної антикорупційної політики в Україні та їх класифікація» розглядаються наукові підходи до визначення понять «суб'єкт адміністративного права», «статус», «правовий статус», «адміністративно-правовий статус».

З'ясовано, що антикорупційне законодавство не містить поняття «суб'єкт державної антикорупційної політики». Доведено, що основним суб'єктом державної антикорупційної політики повинен бути народ України, який розробляє та реалізовує заходи політики через органи державної влади та місцевого самоврядування. Обґрунтовано широкий підхід до розуміння

системи суб'єктів державної антикорупційної політики, що включає систему суб'єктів боротьби з нею як складовий елемент, а громадяни та громадянське суспільство посідають одне з головних місць у цій системі.

Доведено, що існуючі наукові підходи характеризуються певною складністю й обтяжливістю або навпаки звужують чи не розкривають всієї повноти системи суб'єктів державної антикорупційної політики. Більшість існуючих класифікацій зведено до суб'єктів запобігання та боротьби з корупцією. Обґрунтовано, що існуючий підхід до класифікації не повністю гармонує з тією системою суб'єктів державної антикорупційної політики, а також з переліком функцій, які виконують окремі суб'єкти в розробленні її заходів, здійсненні моніторингу стану виконання тощо.

Здійснено узагальнення ознак понять «суб'єкт державної антикорупційної політики» та «адміністративно-правовий статус суб'єкта державної антикорупційної політики», сформульовано відповідні авторські поняття.

У підрозділі 3.2 «Характеристика компетенції суб'єктів державної антикорупційної політики в її формуванні та реалізації» досліджено, аргументовано та обґрунтовано базовий характер компетентної складової адміністративно-правового статусу суб'єктів державної антикорупційної політики. Розглянуто наукові підходи до визначення таких понять, як «повноваження», «функції», «компетенція», виявлено їх особливості. Поглиблено розуміння поняття «компетенція» в аспекті адміністративно-правового статусу суб'єктів державної антикорупційної політики, визначено її ознаки та сформульовано авторське визначення.

Запропоновано такі шляхи удосконалення компетенції суб'єктів формування державної антикорупційної політики: слід на законодавчому рівні чітко визначити повноваження кожного спеціального суб'єкта щодо формування заходів державної антикорупційної політики, щодо їх реалізації з метою усунення існуючих дублювань та суперечностей; доцільним є розроблення чітких адміністративних процедур формування заходів державної антикорупційної політики з визначення строків, відповідальних суб'єктів та порядку їх взаємодії між собою; відсутність такої ознаки, як ієрархічність між суб'єктами формування державної антикорупційної політики, створює проблеми у визначенні централізації та децентралізації оперативного керівництва процесом підготовки та розроблення державної антикорупційної політики, що призводить до гальмування процесу її прийняття та впровадження у життя.

У підрозділі 3.3 «Особливості взаємодії суб'єктів розроблення та реалізації державної антикорупційної політики» розглянуто правові засади та актуальні напрями взаємодії суб'єктів розроблення та реалізації державної антикорупційної політики, що визначаються науковцями та практиками.

Виявлено потребу налагодженої координації дій та зусиль у напрямку співпраці таких суб'єктів, що безпосередньо займаються заходами із

формування проекту державної антикорупційної політики, як Національне агентство запобігання корупції, профільні комітети Верховної Ради та Національна рада з питань антикорупційної політики. Ефективність взаємодії цих інституцій можлива шляхом створення спільного координаційного органу, що має здійснювати підготовку спільного проекту державної антикорупційної політики.

З'ясовано, що сьогодні окремі напрями взаємодії між публічною адміністрацією стосовно як формування, так і реалізації державної антикорупційної політики, потребують покращення: слід налагодити конструктивну співпрацю між профільними комітетами Верховної Ради України та Національним агентством запобігання корупції під час розроблення проекту державної антикорупційної політики, при внесенні до неї змін та доповнень та розробки і перегляду іншого антикорупційного законодавства.

Ініціатива взаємодії щодо формування та реалізації державної антикорупційної політики має виходити від Національного агентства запобігання корупції як основного суб'єкта її формування. У цьому аспекті корисним може бути використання договірної форми взаємодії Національного агентства запобігання корупції шляхом укладання міжвідомчих угод та меморандумів про співпрацю.

У підрозділі 3.4 «Взаємодія з громадськістю суб'єктів державної антикорупційної політики щодо її формування і реалізації» досліджуються основні напрями, форми та види залучення громадськості до участі у формуванні антикорупційної політики, з'ясовується стан правового регулювання цих процесів у ретроспективному та позитивному аспектах.

Зроблено висновок, що напрямами взаємодії із громадськістю у сфері формування та реалізації антикорупційної політики є: інформаційний; консультаційний; участь у розробленні проекту державної антикорупційної політики; створення громадських рад; участь у процесі формування суб'єктів антикорупційної політики; проведення та участь в антикорупційних експертизах; участь у законотворчій діяльності; проведення досліджень з питань запобігання корупції; громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання корупції; проведення конференцій, форумів, засідань тощо; проведення громадського обговорення.

Запропоновані переліки напрямів, форм та гарантій взаємодії суб'єктів державної антикорупційної політики та громадськості повинні бути відображені у державній антикорупційній політиці.

Розділ 4 «Адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної антикорупційної політики в Україні» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 4.1 «Поняття та складові елементи адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної антикорупційної політики в Україні» розглянуто, систематизовано та узагальнено наукові теорії

та концепції визначення таких понять, як «правове регулювання», «механізм правового регулювання», «механізм адміністративно-правового регулювання».

З'ясовано, що послідовна реалізація державної антикорупційної політики за допомогою комплексного адміністративно-правового механізму відповідає завданням держави та загальнонаціональній консолідації суспільства на шляху подолання корупції в Україні, зменшення її рівня та обсягів. Обґрунтовано, що для успішної реалізації державної антикорупційної політики необхідним є збалансоване поєднання адміністративно-правового механізму формування державної антикорупційної політики та адміністративно-правового механізму реалізації державної антикорупційної політики.

Доведено, що адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної антикорупційної політики є комплексним утворенням, що складається із взаємопов'язаних та взаємодіючих елементів політичного, правового, інституційного, організаційного, економічного та інформаційно-контрольного характеру.

Запропоновано використання комплексного адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної антикорупційної політики, побудованого на системі взаємодії суб'єктів та об'єктів, чіткій координації в діяльності всіх інституцій, що формують та реалізують державну антикорупційну політику, дієвій системі моніторингу та інформування громадянського суспільства про стан впровадження у життя положень державної антикорупційної політики.

Доведено, що ефективність запропонованого адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної антикорупційної політики залежить від чітко встановленої межі та функціонування у взаємодії кожного окремого взятого елемента: політичного, адміністративно-правового, інституційного, організаційного, економічного та інформаційно-контрольного.

Запропонований механізм формування та реалізації державної антикорупційної політики надасть можливість координувати процеси формування досліджуваної державної політики, прослідити зміни взаємовідносин між її окремими елементами, проаналізувати стан реалізації з метою не лише проведення системних змін, але й коригування поточного процесу її виконання.

У результаті проведеного аналізу визначено характерні ознаки, сформульовано авторське поняття адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної антикорупційної політики та визначено його основні елементи.

У підрозділі 4.2 «Нормативна складова адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної антикорупційної політики» проведено ґрунтовний аналіз антикорупційного законодавства, проаналізовано історичні етапи його становлення, виявлено закономірності та тенденції розширення кількості і поглиблення змісту правових норм, що регулюють

процес формування та реалізації державної антикорупційної політики.

Визначено групи антикорупційного законодавства, що утворюють його систему: законодавство, яке визначає засади формування та реалізації державної антикорупційної політики; законодавство з питань попередження корупції та законодавство з питань покарання за корупцію.

Підтверджено, що Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 є основним нормативно-правовим актом, який визначає загальні положення щодо діяльності уповноважених суб'єктів з формування та реалізації державної антикорупційної політики. Поряд з цим окремі положення цього законодавчого акта є дещо неузгодженими між собою, а деякі з них потребують конкретизації у підзаконних правових актах.

Обґрунтовано, що покращення функціонування адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної антикорупційної політики вбачається можливим шляхом удосконалення стану правового регулювання та функціонування окремих його елементів чи частин, водночас повинна знайти свою реалізацію тенденція до систематизації антикорупційного законодавства шляхом розробки та прийняття Антикорупційного кодексу.

Сформульовано пропозиції щодо внесення змін до чинного антикорупційного законодавства щодо закріплення поняття та складових адміністративно-правового механізму формування і реалізації державної антикорупційної політики.

У підрозділі 4.3 «Адміністративні процедури розроблення державної антикорупційної політики в Україні» досліджено нормативні та теоретичні передумови виокремлення видів й особливостей адміністративно-правових процедур розроблення державної антикорупційної політики в Україні.

Виявлено, що адміністративні процедури розроблення державної антикорупційної політики реалізуються у межах процедурних стадій, які складаються з певної кількості процесуальних етапів та дій, на кожному з яких реалізуються проміжні цілі. Обґрунтовано, що стадії адміністративних процедур розроблення державної антикорупційної політики – це відносно самостійні комплекси процесуальних дій та етапів уповноважених суб'єктів, які спрямовані на вирішення та розв'язання локальних завдань з підготовки, узгодження, затвердження та оприлюднення державної антикорупційної політики.

Визначено особливості стадії адміністративних процедур розроблення державної антикорупційної політики: на кожній стадії вирішується особливе специфічне завдання; для кожної стадії характерним є різне коло суб'єктів, що задіяні у розробленні заходів; взаємопов'язаність та взаємозалежність між попередніми та подальшими стадіями; особливість рішень та процесуальних документів, які приймаються на кожній стадії, та їх правовими наслідками. Головною особливістю адміністративних процедур розроблення

загальнодержавної антикорупційної політики є те, що прийняття цієї політики здійснюється Верховною Радою України у межах законотворчого процесу.

Доведено, що при розробці та реалізації державної антикорупційної політики має бути забезпечено виконання низки обов'язкових вимог, без дотримання яких державна політика не досягне своєї мети та не буде ефективною. Ці вимоги можливо реалізувати лише за умови покращення діяльності Національного агентства запобігання корупції у напрямках: 1) створення необхідної нормативно-правової бази стосовно процедур розроблення та реалізації державної політики, у тому числі антикорупційних програм; 2) розроблення необхідних методичних матеріалів та надання методичної допомоги суб'єктам, які реалізують заходи державної політики, здійснюють контроль за станом її виконання; 3) координації дій виконання державної антикорупційної політики та антикорупційних програм; аналіз антикорупційних програм та надання пропозицій до них; 4) здійснення координації дій та надання методичної допомоги юридичним особам публічного та приватного права у напрямках застосування ефективних способів виявлення корупційних ризиків та реалізації заходів з їх усунення під час підготовки антикорупційних програм та їх реалізації; 5) організації проведення тренінгів для осіб, які уповноважені на формування та реалізацію заходів державної антикорупційної політики та антикорупційних програм; б) проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи стосовно важливості реалізації заходів державної антикорупційної політики; 7) створення ефективних механізмів контролю за станом виконання заходів державної антикорупційної політики та притягнення винних до відповідальності.

Доведено, що має бути створено ефективний механізм перевірок організації роботи публічної адміністрації з виконання заходів державної антикорупційної політики та антикорупційних програм. Необхідним є розроблення цих процедур, у тому числі механізмів відповідальності уповноважених суб'єктів за реалізацію заходів державної антикорупційної політики.

У підрозділі 4.4 *«Інформаційно-аналітична складова адміністративно-правового механізму державної антикорупційної політики»* обґрунтовано доведено провідну роль інформаційно-аналітичного супроводження процесів формування та реалізації державної антикорупційної політики.

Визначено, що головною метою інформаційно-аналітичної складової адміністративно-правового механізму державної антикорупційної політики має стати створення оптимальних умов інформатизації суб'єктів її формування та реалізації, володіння ними об'єктивною інформацією про стан корупції, про умови та причини, які сприяють корупції.

З'ясовано, що основним суб'єктом, уповноваженим на здійснення узагальненого аналізу ситуації щодо корупції в Україні, аналізу засад реалізації державної антикорупційної політики, організацію та проведення досліджень стану корупції в Україні, є Національне агентство запобігання

корупції. Виявлено, що реалізація цих повноважень агентством не є ефективною і потребує покращення.

Доведено, що функціонування єдиної Національної системи державного моніторингу корупції дозволить здійснювати постійний моніторинг стану корупції та виконання положень державної антикорупційної політики та своєчасно приймати управлінські рішення у випадку погіршення ситуації з корупцією, при невиконанні заходів державної антикорупційної політики тощо.

Обґрунтовано, що складовою Національної системи державного моніторингу корупції має стати уніфікований механізм критеріїв оцінки рівня корупції, уніфікованих показників оцінки ефективності виконаних заходів Антикорупційної стратегії та антикорупційних програм. Такими показниками мають бути результати узагальнених соціологічних досліджень стану корупції, статистичні показники всіх видів антикорупційної діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

Розроблено напрями удосконалення повноважень Національного агентства в процесі інформаційно-аналітичного супроводження формування та реалізації державної антикорупційної політики: 1) слід наділити Національне агентство запобігання корупції правом здійснення контролю за затвердженням і моніторингу за виконанням заходів антикорупційних програм; 2) запровадити обов'язковий щомісячний аналіз стану виконання заходів Антикорупційної стратегії, щоквартальний – заходів антикорупційних програм; 3) встановити уніфіковані критерії успішності виконання заходів Антикорупційної стратегії та антикорупційних програм.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми, що полягає у розкритті адміністративно-правових основ антикорупційної політики в Україні та формулюванні пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства в досліджуваній сфері. За результатами дисертаційної роботи сформульовано такі основні висновки:

1. Розкрито концептуальні засади наукового супроводу державної антикорупційної політики та з'ясовано, що науковий супровід державної антикорупційної політики представляє собою професійну діяльність з системного та фундаментального дослідження проблем протидії корупції та полягає у системному аналізі рівня корупції, пошуку і виділення причин і умов, які їй сприяють, тенденцій розвитку, існуючих загроз, оцінки рівня корупції, а також у прогнозуванні динаміки впливу різних факторів на стан корупції в Україні з метою вироблення ефективних заходів антикорупційної політики держави.

Науковий супровід державної антикорупційної політики має здійснюватися у напрямках: системного та комплексного проведення наукових

досліджень з проблем протидії корупції, постійного розроблення прогнозів та пропозицій, наукових методик та рекомендацій з подальшим впровадженням їх у практичну діяльність антикорупційних органів, в антикорупційне законодавство; наукового аналізу ефективності форм та засобів антикорупційної політики, ефективності діяльності суб'єктів її реалізації; дослідженням і моніторингу стану виконання антикорупційної політики.

2. З'ясовано ступінь наукової розробленості проблеми державної антикорупційної політики в Україні та зроблено висновок, що, незважаючи на підвищену увагу науковців до проблем протидії корупції, адміністративно-правові основи щодо розроблення та реалізації державної антикорупційної політики комплексно не досліджувалися. Деякі аспекти стосовно реалізації державної антикорупційної політики, шляхи удосконалення відповідного законодавства досліджено фрагментарно, дослідження інших – уже застаріли і не враховують сучасний рівень корупції й наявну у країні суспільно-політичну ситуацію. В Україні відсутні комплексні наукові дослідження державної антикорупційної політики, а саме шляхів її розроблення, прийняття та реалізації. В існуючих наукових працях вона переважно розглядалася у контексті реалізації функцій держави або як складова механізму протидії корупції у кримінологічному, політичному, адміністративно-правовому та управлінському аспектах, або як важлива складова реформ, які провадяться в системі органів публічної адміністрації, судових та правоохоронних органів.

3. Під методологічною основою дослідження державної антикорупційної політики в Україні запропоновано розуміти сукупність методів та способів пізнання, які дозволили вирішити поставлені у дисертації дослідницькі завдання, пов'язані з вирішенням наукової проблеми щодо розроблення цілісної теоретико-прикладної концепції державної антикорупційної політики та визначенням її сутності, розвитку й удосконалення адміністративно-правового регулювання. Використання новітнього світоглядного інструментарію до вивчення державної антикорупційної політики дозволило повно і ґрунтовно висвітлити питання сутності державної антикорупційної політики, окреслити подальші шляхи її розвитку та удосконалення, сформулювати сучасні концептуальні підходи до удосконалення її адміністративно-правового регулювання у кореляції з процесами політико-правових реформ, що відбуваються в нашій державі.

4. Охарактеризовано державну антикорупційну політику як адміністративно-правову категорію, що дозволило запропонувати її визначення у широкому та вузькому розуміннях. У вузькому розумінні державну антикорупційну політику розглянуто як адміністративно-правову категорію, як інтегровану взаємодію органів публічної влади та громадянських інститутів щодо її формування та реалізації мети, завдань, принципів, стратегічних напрямів, а також впровадження інституціональних, організаційно-правових та ресурсних заходів щодо унеможливлення проявів корупції в державному

управлінні. У цьому розумінні державна антикорупційна політика, як адміністративно-правова категорія, представляє собою інтегровану взаємодію та координацію дій суб'єктів її формування та реалізації, спрямовану на впровадження організаційно-правових, інституціональних, та ресурсних заходів, призначених для усунення причин й умов, що сприяють корупції, зниження рівня корупції в усіх сферах суспільного життя, виявлення та припинення фактів корупції, відновлення порушених прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, а також держави.

5. У широкому розумінні державна антикорупційна політика представляє собою передбачений у законодавстві комплекс організаційно-правових, адміністративних, економічних, ідеологічних, освітньо-виховних та інших заходів, що ініціюються, розробляються та реалізуються публічною адміністрацією у взаємодії з громадянським суспільством з метою усунення причин та умов, що сприяють корупції, зниження рівня корупції в усіх сферах суспільного життя, виявлення та припинення фактів корупції, відновлення порушених прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, а також держави.

Державна антикорупційна політика має формуватися на основі ієрархічної системи цілей. Стратегічною метою державної антикорупційної політики є зниження корупції до рівня, коли корупція не створює викликів національній безпеці та існуванню суспільства, не призводить до системної деградації публічно-владних відносин, забезпечує захист прав та законних інтересів громадян, суспільства, держави від загроз, пов'язаних з корупцією. Цілі другого рівня визначаються з урахуванням стану корупції та напрямків її протидії у державні за певний період часу. До таких цілей віднесено: зниження рівня корупції шляхом усунення причин та умов, які її обумовлюють; протидія корупції на всіх рівнях діяльності публічної влади кримінально-правовими та адміністративними заходами; підвищення стандартів доброчесності публічної служби та представницьких органів; запобігання корупції у приватному секторі; удосконалення; протидія політичній корупції. Цілі третього рівня повинні формуватися з урахуванням особливостей поширення корупції в різних сферах суспільного життя та напрямів діяльності публічної влади (судова система, правоохоронні органи, публічні закупівлі, земельні ресурси, медицина тощо).

6. Визначено завдання та пріоритетні напрями державної антикорупційної політики. Завдання державної антикорупційної політики мають впливати з її цілей й обумовлюватися ними. Правильно і чітко сформульовані завдання державної антикорупційної політики відображають вектори системи протидії корупції, роль та предмет відання антикорупційних інституцій. Напрями державної антикорупційної політики повинні узгоджуватися з її цілями та завданнями, корегуватися з урахуванням оцінки стану корупції, моніторингу за її рівнем, а також урахуванням стану реалізації антикорупційної стратегії.

Аналіз якісних даних про корупцію та проблемних питань, з нею

пов'язаних, дозволяє виокремити стратегічні завдання сучасної державної антикорупційної політики, зокрема: подальша імплементація антикорупційного законодавства відповідно до міжнародних стандартів; корекція вітчизняного законодавства з метою мінімізації легальних умов, що сприяють корупції; продовження реформування політичної та судової системи, органів публічної влади у напрямку утвердження демократичних та європейських цінностей; забезпечення повноцінного функціонування та незалежності антикорупційних органів; удосконалення системи державного контролю за доброчесністю публічної служби, за фінансуванням політичних партій; підвищення ролі громадськості у протидії корупції шляхом впровадження чітких та прозорих механізмів їх участі в антикорупційних заходах.

7. Охарактеризовано принципи державної антикорупційної політики та зроблено висновок, що принципи державної антикорупційної політики – це закладені законодавцем у норми права основні засади, теоретичні ідеї та загальні положення державної антикорупційної політики, що визначають її сутність та використовуються у практичній прощені суб'єктами антикорупційної діяльності. Принципи державної антикорупційної політики становлять систему, адже слід виокремлювати як власне загальні принципи державної антикорупційної політики, так і принципи діяльності уповноважених суб'єктів її формування та реалізації.

Принципи державної антикорупційної політики пропонується класифікувати за такими критеріями: а) за ступенем загальності (загальні та спеціальні); б) за сферою правового регулювання (формування, реалізація протидія, запобігання корупції,); в) за юридичною силою нормативно-правового акта, в якому вони закріплені (міжнародно-правові документи, закони, підзаконні та адміністративні акти); д) за змістом засад здійснення (формування або реалізації антикорупційної політики).

8. Адміністративно-правові гарантії державної антикорупційної політики визначено як сукупність (систему) загальнообов'язкових умов і засобів, що сприяють реалізації мети, завдань та напрямів державної антикорупційної політики. Адміністративно-правові гарантії державної антикорупційної політики повинні бути урегульовані нормами права, що визначає їх обов'язковість; їх зміст має бути тісно пов'язаний із напрямами та завданнями діяльності антикорупційних органів з формування та реалізації державної антикорупційної політики; повинні діяти безперервно, тобто на весь термін дії державної антикорупційної політики.

Обґрунтовано, що в основу державної антикорупційної політики мають бути покладені такі гарантії: 1) кадрово-професійні; 2) інформаційно-аналітичні; 3) науково-методичні; 4) матеріально-технічні; 5) гарантії контролю та нагляду. Розкрито їх зміст.

9. Під суб'єктами державної антикорупційної політики пропонуємо розуміти народ України, органи державної влади та місцевого самоврядування,

громадські об'єднання, установи та організації і особи, які мають права та наділені обов'язками (зобов'язані або мають брати участь) у розробленні та реалізації державної антикорупційної політики. Система суб'єктів державної антикорупційної політики є набагато ширшою, ніж система суб'єктів боротьби з нею.

Суб'єктів державної антикорупційної політики поділено на такі основні групи: 1) суб'єкти, що розробляють державну антикорупційну політику: а) Президент України; б) Верховна Рада України; в) Кабмін України; г) НАЗК; д) Комітет Верховної Ради України з питань запобігання і протидії корупції; е) Національна рада з питань антикорупційної політики (визначають головні пріоритети в зазначеній сфері; здійснюють законодавче забезпечення, координацію спільних зусиль інших суб'єктів, а також контроль реалізації засад антикорупційної політики); 2) суб'єкти, що реалізують державну антикорупційну політику: а) суб'єкти загальної компетенції (органи державної влади та місцевого самоврядування у межах визначених заходів державної політики); б) суб'єкти спеціальної компетенції (САП, Нацполіція України, НАБУ, НАЗК, СБУ, Вищий антикорупційний суд); 3) суб'єкти з окремими повноваженнями щодо розроблення та реалізації державної антикорупційної політики: а) юридичні особи публічного та приватного права в частині розробки та реалізації антикорупційних програм; б) громадські об'єднання, їх члени або уповноважені представники, діяльність яких пов'язана із заходами щодо запобігання корупції; в) урядовий уповноважений з питань запобігання корупції; г) окремі громадяни; д) міжнародні установи та організації; 4) суб'єкти розроблення та формування антикорупційної політики юридичних осіб: а) колегіальний орган управління (рада директорів, правління тощо), який розглядає та затверджує антикорупційну політику; б) керівник юридичної особи (підприємства, установи чи організації), який відповідає за впровадження та виконання антикорупційних заходів, здійснення контролю та звітування; в) структурний підрозділ (особа), уповноважений за безпосереднє розроблення та впровадження антикорупційної політики.

10. Під компетенцією суб'єктів формування та реалізації державної антикорупційної політики запропоновано розуміти закріплені за відповідним органом публічної влади їх завдання, права та обов'язки (у тому числі відповідальність за наслідки виконання повноважень) щодо вироблення та впровадження заходів державної антикорупційної політики.

Аналіз реалізації компетенції суб'єктів формування та реалізації державної антикорупційної політики дозволяє визначити шляхи її удосконалення: слід на законодавчому рівні чітко визначити повноваження кожного спеціального суб'єкта щодо формування заходів державної антикорупційної політики, щодо їх реалізації з метою усунення існуючих дублювань та суперечностей; доцільним є розроблення чітких адміністративних процедур формування заходів державної антикорупційної

політики з визначення строків, відповідальних суб'єктів та порядку їх взаємодії між собою; відсутність такої ознаки, як ієрархічність між суб'єктами формування державної антикорупційної політики, створює проблеми у визначенні централізації та децентралізації оперативного керівництва процесом підготовки та розроблення державної антикорупційної політики, що призводить до гальмування процесу її прийняття та впровадження у життя,

Повноваження Національного агентства щодо запобігання корупції потребують удосконалення, а саме: 1) слід доповнити наділити Національне агентство запобігання корупції правом здійснення контролю за затвердженням і моніторингу за виконанням заходів антикорупційних програм; 2) запровадити обов'язковий щомісячний аналіз стану виконання заходів Антикорупційної стратегії, щоквартальний – заходів антикорупційних програм; 3) встановити уніфіковані критерії успішності виконання заходів Антикорупційної стратегії та антикорупційних програм

11. Охарактеризовано особливості взаємодії суб'єктів розроблення та реалізації державної антикорупційної політики, що дозволило дійти висновку, що підвищення ефективності діяльності суб'єктів формування державної антикорупційної політики можливо шляхом впровадження таких форм взаємодії, як: 1) проведення спільних колегій, оперативних нарад між керівниками Національного агентства запобігання корупції та центральних органів виконавчої влади, антикорупційних та інших державних органів з метою прийняття узгоджених рішень щодо формування заходів державної антикорупційної політики; 2) проведення спільних нарад між структурними підрозділами Національного агентства запобігання корупції, Кабінету Міністрів України та комітетами Верховної Ради України з приводу узгодженості дій щодо формування заходів та прийняття державної антикорупційної політики; 3) створення окремих робочих груп з приводу узгодженості дій під час формування заходів державної антикорупційної політики; 4) надання Національним агентством запобігання корупції методичної та комплексної практичної допомоги у питаннях формування заходів державної антикорупційної політики; 5) обмін інформацією щодо стану корупції в Україні, умов та причин, які їй сприяють, та пропозицій щодо їх усунення з метою врахування цих факторів при формуванні заходів державної антикорупційної політики; 6) підсумування і розповсюдження досвіду спільної діяльності з формування державної політики.

Покращення стану взаємодії суб'єктів реалізації заходів державної антикорупційної політики можливо з використанням таких форм, як: 1) розробка та реалізація спільних планів та програм, спрямованих на виконання заходів державної антикорупційної політики; 2) взаємне інформування щодо стану та ефективності реалізації заходів державної антикорупційної політики; 3) створення робочих груп, проведення спільних нарад зацікавлених суб'єктів реалізації окремих заходів державної антикорупційної політики; 4) прийняття

узгоджених рішень щодо виконання окремих заходів держаної антикорупційної політики та антикорупційного законодавства; 5) проведення спільних заходів оцінки та моніторингу стану виконання державної антикорупційної політики; 6) видання спільних нормативно-правових актів, які регламентують взаємодію зацікавлених суб'єктів з реалізації державної антикорупційної політики; 7) спільне вивчення проблем та надання допомоги з реалізації державної антикорупційної політики.

12. З'ясовано сутність взаємодії суб'єктів державної антикорупційної політики з громадськістю щодо її формування і реалізації та запропоновано такі напрями взаємодії із громадськістю у сфері формування та реалізації антикорупційної політики, які потребують впровадження: інформаційний; консультаційний; участь у розробленні проекту державної антикорупційної політики; створення громадських рад; участь у процесі формування суб'єктів антикорупційної політики; проведення та участь в антикорупційних експертизах; участь у законотворчій діяльності; проведення досліджень з питань запобігання корупції; громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання корупції; проведення конференцій, форумів, засідань тощо; проведення громадського обговорення.

13. Розкрито поняття та складові елементи адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної антикорупційної політики в Україні. Під адміністративно-правовим механізмом формування та реалізації державної антикорупційної політики розуміємо сукупність адміністративно-правових засобів, завдяки впливу яких певне суспільне явище набуває необхідних параметрів (характеристик) та здійснюється регулювання правовідносин з метою досягнення цілей відповідної державної політики.

Для успішної реалізації державної антикорупційної політики необхідним є збалансоване поєднання адміністративно-правового механізму формування державної антикорупційної політики та адміністративно-правового механізму реалізації державної антикорупційної політики. Адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної антикорупційної політики є комплексним утворенням, що складається з взаємопов'язаних та взаємодіючих елементів політичного, правового, інституційного, організаційного, економічного та інформаційно-контрольного характеру.

14. Нормативну складову адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної антикорупційної визначено як сукупність адміністративно-правових норм, що визначають параметри (характеристики) суспільного явища та правовідносин з формування та реалізації державної антикорупційної політики, що потребують урегулювання за допомогою адміністративно-правових засобів.

Запропоновано ст. 18 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. викласти у такій редакції:

«Стаття 18. Антикорупційна політика.

1. Засади антикорупційної політики (Антикорупційна стратегія) визначаються Верховною Радою України.

2. Верховна Рада України щороку не пізніше 1 червня проводить парламентські слухання з питань ситуації щодо корупції, затверджує та оприлюднює щорічну національну доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики.

3. Антикорупційна стратегія розробляється Національним агентством на основі аналізу ситуації щодо корупції, а також результатів виконання попередньої антикорупційної стратегії.

4. Антикорупційна стратегія реалізується шляхом виконання державної програми, яка розробляється Національним агентством та узгоджується з Кабінетом Міністрів України, який після погодження подає її на затвердження до Верховної Ради України.

Керівники державних органів, установ, підприємств та організацій, органів місцевого самоврядування несуть персональну відповідальність за забезпечення реалізації державної програми з виконання Антикорупційної стратегії.

5. Державна програма з виконання Антикорупційної стратегії підлягає щорічному перегляду з урахуванням результатів реалізації визначених заходів, висновків та рекомендацій парламентських слухань з питань ситуації щодо корупції.

15. Розкрито зміст та особливості адміністративних процедур вироблення державної антикорупційної політики в Україні. Запропоновано адміністративні процедури розроблення державної антикорупційної політики визначити як врегульовану адміністративно-процедурними нормами діяльність уповноважених суб'єктів щодо підготовки, узгодження, затвердження та оприлюднення державної антикорупційної політики.

Обґрунтовано, що сьогодні потребують удосконалення правового регулювання: 1) адміністративні процедури прийняття формування державної антикорупційної політики на всіх рівнях; 2) механізм моніторингу за виконанням юридичними особами публічного та приватного права державної антикорупційної політики; 3) механізм моніторингу за виконанням юридичними особами публічного та приватного права антикорупційних програм; 4) питання відповідальності керівників за невиконання заходів державної антикорупційної політики та антикорупційних програм; 5) спеціальні механізми громадського контролю за виконанням державної антикорупційної політики та антикорупційних програм.

16. Висвітлено зміст інформаційно-аналітичної складової адміністративно-правового механізму державної антикорупційної політики та обґрунтовано, що з метою удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення державної антикорупційної політики пропонується: створити єдину Національну систему державного моніторингу корупції, завдяки якій: мають проводитися дослідження стану корупції в Україні, аналізуватися та

зіставлятися результати досліджень стану корупції в Україні, які проводять міжнародні організації; здійснення узагальнення та аналізу стану виконання заходів Антикорупційної стратегії, заходів антикорупційних програм; підготовка Національним агентством запобігання корупції узагальнених щомісячних та річних звітів про стан корупції та виконання антикорупційної політики держави.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Монографії:

1. Ростовська К.В. Адміністративно-правові засади формування та реалізації державної антикорупційної політики в Україні: монографія. Дніпро: ФОП Маслаков, 2019. 368 с.

Статті у періодичних наукових фахових виданнях України:

2. Ростовська К.В. Протидія корупції як специфічний вид діяльності у сфері державного управління. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія «Право». 2015. Вип. 19. С. 78-80.

3. Ростовська К.В. Історичні аспекти виникнення корупції. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Право». 2015. Вип. 20. С. 85-87.

4. Ростовська К.В. Поняття та зміст механізму протидії корупції в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 4. С. 134-138.

5. Ростовська К.В. Окремі питання адміністративно-правового регулювання діяльності Національного антикорупційного бюро. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 5. С. 231-233. URL: http://www.pap.in.ua/5_2016/70.pdf.

6. Ростовська К.В., Гришина Н.В. Міжнародний досвід боротьби з корупцією в правоохоронних органах. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія «Право». 2016. Вип. 22. С. 89-92.

7. Ростовська К.В. Проблемні питання створення антикорупційних судів в Україні. Правова позиція 32. *Науковий вісник Університету митної справи та фінансів*. 2017. № 2. С. 159-164.

8. Ростовська К.В. Міжнародний досвід формування та реалізації антикорупційної політики в інших державах. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 4 (12). С. 118-123.

9. Ростовська К.В. Окремі питання участі громадськості у запобіганні корупції в Україні. *Право і суспільство*. 2017. № 1. С. 191-194.

10. Ростовська К.В. Сучасна антикорупційна політика в Україні: проблеми та перспективи. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2017. Вип. 23. С. 94-96.

11. Ростовська К.В. Стан наукової розробки проблем державної антикорупційної політики в Україні. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2017. № 1. С. 74-79.

12. Ростовська К.В. Міжнародний досвід створення і діяльності антикорупційних судів у світі. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2018. Вип. № 25. С. 87-89.

13. Ростовська К.В. Адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної антикорупційної політики: проблеми правового регулювання. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 3. С. 217-220. URL: http://pap.in.ua/3_2018/61.pdf.

14. Ростовська К.В. Особливості адміністративно-правового регулювання підготовки та реалізації антикорупційних програм органів публічної адміністрації. *Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал»*. 2018. № 5. С. 134-136. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2018/37.pdf.

15. Ростовська К.В. Поняття та характеристика стадій адміністративних процедур розроблення державної антикорупційної політики. *Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал»*. 2018. № 6. С. 250-252. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2018/69.pdf.

16. Ростовська К.В. Адміністративна процедура формування державної антикорупційної політики: проблеми змісту та правового регулювання. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2018. Вип. 26. С. 58-60.

17. Ростовська К.В. Актуальні питання інформаційно-аналітичного забезпечення державної антикорупційної політики. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 5. С. 244-246. URL: http://www.pap.in.ua/5_2018/70.pdf.

18. Ростовська К.В. Суб'єкти державної антикорупційної політики: поняття та підходи до класифікації. *Право і суспільство*. 2018. № 6. С. 165-169.

19. Ростовська К.В. Поняття та зміст компетенції суб'єктів державної антикорупційної політики. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 3 (24). С. 89-91.

20. Ростовська К.В. Проблемні питання взаємодії суб'єктів формування та суб'єктів реалізації державної антикорупційної політики. *Правова позиція 34. Науковий вісник Університету митної справи та фінансів*. 2018. № 2. С. 80-84.

21. Ростовська К.В. Характеристика компетенції суб'єктів розроблення державної антикорупційної політики. *Юридичний бюлетень*. 2018. № 6. С. 127-133.

Статті у зарубіжних періодичних наукових виданнях:

22. Ростовська К.В. Поняття та зміст адміністративної діяльності Національного антикорупційного бюро. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2017. № 1. С. 62-64.

23. Ростовская К.В. Административно-правовой механизм формирования и реализации государственной антикоррупционной политики: сущность и содержание понятия. *Legea si viata*. 2018. № 10/2 (322). С. 88-91.

24. Ростовська К.В. Общая характеристика административной процедуры формирования государственной антикоррупционной политики в Украине. *Legea si Viata*. 2018. № 11/2. С. 115-113.

25. Ростовська К.В. Шляхи удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення державної антикорупційної політики. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2018. № 6. Том1. С. 90-92.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

26. Ростовська К.В. Проблеми протидії корупції. *Актуальні проблеми адміністративного права та адміністративного процесу в Україні: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* (Дніпропетровськ, 29 трав. 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 38-39.

27. Ростовська К.В. Проблемні питання застосування процесуальних строків за корупційні адміністративні правопорушення. *Стан та перспективи розвитку адміністративного права та процесу: матеріали міжнар. наук.-практичн. конф.* (Одеса, 09-10 жовтня 2015). Одеса, 2015. С. 134-135.

28. Ростовська К.В. Теоретичні підходи до розуміння поняття «державна антикорупційна політика». *Від громадянського суспільства – до правової держави: матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції.* (Харків, 27 квітня 2017р.). Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017. С. 110-112.

29. Ростовська К.В. До проблеми впровадження міжнародного досвіду з протидії корупції у вітчизняне законодавство. *Міжнародна науково-практична конференція «Теорія і практика протидії злочинності у сучасних умовах»* (Львів, 10 листопада 2017). Львів, 2017. С. 199-200.

30. Ростовська К.В. Стан вимірювання та оцінювання рівня корупції в Україні. *Круглий стіл, присвячений 69-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини* (Київ, 11 грудня 2017). Київ, 2017. С. 286-290.

31. Ростовська К.В. Щодо поняття методології дослідження державної антикорупційної політики в Україні. *Актуальні питання адміністративного права та процесу* (Кривий Ріг, 01 грудня 2017). Кривий Ріг, 2017. С. 155-157.

32. Ростовська К.В. Концептуальні засади наукового супроводу державної антикорупційної політики. *Всеукраїнська науково-практична конференція «Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування»* (22.02.2019, м. Дніпро). Дніпро, 2019. С. 119-120.

33. Ростовська К.В. Антикорупційні стратегії: досвід зарубіжних країн.

Міжнародна науково-практична конференція «Захист прав людини: національний та міжнародно-правовий вимір» (Харків, 20 квітня 2018 р.). Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2018. С. 477-479.

34. Ростовська К.В. Проблемні питання здійснення моніторингу рівня корупції та оцінки стану виконання державної антикорупційної політики. *Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми правових наук в євроінтеграційному вимірі»* (14-15 грудня 2018 р., м. Харків). Харків, 2018. С. 72-73.

35. Ростовська К.В. Міжнародні стандарти у протидії корупції та шляхи їх запозичення для України. *Міжнародна науково-практична конференція «Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини»* (Запоріжжя, 14 грудня 2018. Запоріжжя: Істина, 2016. С. 62-63.

36. Ростовська К.В. Співвідношення понять «протидія» та «запобігання» корупції. *Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування: матеріали наук. семінару* (Дніпро, 9 груд. 2016 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 480 с. С. 144-146.

АНОТАЦІЯ

Ростовська К.В. Адміністративно-правові основи державної антикорупційної політики в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро, 2019.

Дисертацію присвячено визначенню адміністративно-правових основ державної антикорупційної політики в Україні. Розглянуто нормативно-правові акти, результати наукових досліджень, методичні розробки вітчизняних, іноземних, міжнародних урядових та неурядових організацій, що визначають концептуальні засади наукового супроводу державної антикорупційної політики.

Обґрунтовано, що ефективність розроблення та реалізації державної антикорупційної політики напряму залежить від наукового, аналітичного та експертного забезпечення її заходів, тобто від постійного та системного наукового її супроводу. Визначено зміст та поняття наукового супроводу державної антикорупційної політики.

Висвітлено концепції, поняття, підходи до розуміння державної антикорупційної політики, її ознак, особливостей, процесу формування та реалізації, що відображені у роботах вітчизняних та іноземних науковців. Доведено, що в Україні відсутні комплексні наукові дослідження державної антикорупційної політики, а саме шляхів її розроблення, прийняття та реалізації. Сформульовано авторське поняття методологічної основи дослідження державної антикорупційної політики в Україні. Проаналізовано

зміст, поняття та складові методології дослідження адміністративно-правових основ державної антикорупційної політики. Висвітлено підходи до визначення елементів методології, систематизації методів, охарактеризовано окремі методи дослідження, що найчастіше використовувались науковцями у сфері вивчення питань державної антикорупційної політики.

Обґрунтовано широкий підхід до розуміння системи суб'єктів державної антикорупційної політики, що включає систему суб'єктів боротьби з нею як складовий елемент, а громадяни та громадянське суспільство посідають одне з головних місць у цій системі. Здійснено узагальнення ознак понять «суб'єкт державної антикорупційної політики» та «адміністративно-правовий статус суб'єкта державної антикорупційної політики», сформульовано відповідні авторські поняття.

Ключові слова: адміністративно-правові основи, державна антикорупційна політика, стратегічна мета, адміністративно-правовий статус, адміністративні процедури, завдання, пріоритетні напрями, адміністративно-правові гарантії, компетенція, взаємодія, громадськість, адміністративно-правовий механізм, інформаційно-аналітична складова.

SUMMARY

Rostovskaya K.V. Administrative-legal bases of the state anti-corruption policy in Ukraine. – *Manuscript.*

Thesis is for a Doctor of Law Degree in Specialty 12.00.07 - Administrative Law and Process; finance law; information law. - Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Dnipro, 2019.

The dissertation is devoted to the definition of administrative and legal bases of the state anti-corruption policy in Ukraine.

Regulatory acts, results of scientific researches, methodical development of domestic, foreign, international governmental and non-governmental organizations defining conceptual bases of scientific support of state anti-corruption policy are considered.

It is substantiated that the effectiveness of the development and implementation of the state anti-corruption policy depends directly on the scientific, analytical and expert support of its measures, ie on its constant and systematic scientific support. The content and concept of scientific support of the state anti-corruption policy are defined.

The concepts, concepts, approaches to the understanding of the state anti-corruption policy, its features, features, process of formation and realization, which are reflected in the works of domestic and foreign scientists, are covered. It is proved that in Ukraine there are no comprehensive scientific researches of the state anti-corruption policy, namely the ways of its development, adoption and implementation. The author's concept of the methodological basis of the research of

the state anti-corruption policy in Ukraine is formulated. The content, concepts and components of the methodology for researching the administrative and legal foundations of the state anti-corruption policy are analyzed. Approaches to defining elements of methodology, systematization of methods are described, some methods of research, which are most often used by scientists in the field of studying the issues of state anti-corruption policy, are characterized.

The broad approach to understanding the system of subjects of state anti-corruption policy is justified, including the system of subjects of combating it as an integral element, and citizens and civil society occupy a leading place in this system. The features of the concepts of the subject of state anti-corruption policy and the administrative and legal status of the subject of state anti-corruption policy have been generalized, and the corresponding author's concepts have been formulated.

Keywords: *administrative-legal bases, state anti-corruption policy, strategic goal, administrative-legal status, administrative procedures, tasks, priority areas, administrative-legal guarantees, competence, interaction, public, administrative-legal mechanism, information-analytical component.*